

ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑΣ Ε. ΜΠΟΤΣΙΟΥ

Ιστορικά στερεότυπα και άβολες συγκλίσεις

Οι εμφυλιοπολεμικές διενέξεις που συνόδευσαν την περιπετειώδη συγκρότηση του ελληνικού κράτους μέσα από περιφερειακούς και δύο παγκοσμίους πολέμους ευνόησαν τη μετάθεση ευθυνών από τις ντόπιες δυνάμεις σε ξένες παρεμβάσεις

Μία από τις αντιφάσεις που έφερε στο προσκήνιο η οικονομική κρίση είναι η εγγενής αμφιθυμία των Ελλήνων απέναντι στη Δύση. Η άρνηση παραδοχής των εθνικών λαθών από ηγεσίες και πολίτες απογείωσε την παραδοσιακή καχυποψία, μήπως οι «ξένοι» μας εκμεταλλεύονται και μας επιβουλεύονται. Παράλληλα, οξύνθηκε το σύμφυτο υπαρξιακό ερώτημα ως προς το εάν -θέλουμε να- είμαστε γνήσιο τέκνο της Δύσης.

Αυτή η σχέση «αγάπης-μίσους» κατάγεται από τα βυζαντινά χρόνια, αλλά διατρέχει και τη σύγχρονη ελληνική ιστορία. Οι αποτυχίες του ελληνικού κράτους χρεώνονται ευρέως στην ξένη - βλ. δυτική - παρέμβαση: ο Εθνικός Διχασμός, η Μικρασιατική Καταστροφή, ο Εμφύλιος, η δικτατορία των συνταγματαρχών, το Κυπριακό, οι χρεοκοπίες. Ακόμα και εκ πρώτης όψεως θετικές ξένες επεμβάσεις θεωρούνται ύπουλες: η διάσωση της Επανάστασης του 1821 αποσκοπούσε να κάνει την Ελλάδα προτεκτοράτο, η βασιλεία επιβλήθηκε για να ανακόψει τη δημοκρατία και την ελευθερία, το Σχέδιο Μάρσαλ δόθηκε για να υποταχθεί η Ελλάδα στην αμερικανική επιρροή.

Οι «θεωρίες συνωμοσίας» δεν είναι ελληνική αποκλειστικότητα. Ευδοκμούν και στις ορθολογικότερες δυτικές κοινωνίες ή, έστω, εκεί τις μαθαίνουμε επειδή επικρατεί ελευθερία του λόγου. Η ιδιαίτερη αντιδυτική αιχμή τους στην Ελλάδα σχετίζεται με το τοπικό ιστορικό βίωμα και κυρίως την εργαλειοποίησή του για κομματικούς/παραταξιακούς σκοπούς. Οι εμφυλιοπολεμικές διενέξεις που συνόδευσαν την περιπετειώδη συγκρότηση του ελληνικού κράτους μέσα από περιφερειακούς και δύο παγκοσμίους πολέμους ευνόησαν την μετάθεση ευθυνών από τις ντόπιες δυνάμεις σε «ξένες παρεμβάσεις». Η καταγγελία των ξένων επέτρεπε, ταυτόχρονα, τον σηματοδότη του πολιτικού αντιπάλου ως «ξενόδουλου» και «προδότη»: για παράδειγμα, η πιο απαξιοτική μορφή των αντιβενιζελικών για τον Ελευθέριο Βενιζέλο ήταν ότι επρόκειτο για «λακέ» των Αγγλογάλλων.

Προφανώς, τα βέλη εκτοξεύονταν κατά κύριο λόγο

ενάντια στους εγγύτερους συμμάχους, αρχικά την Αγγλία, μετά τον Εμφύλιο τις ΗΠΑ, με προσφιλείς άμεσους στόχους τις αντίστοιχες πρεσβείες. Ο αρνητισμός τροφοδοτήθηκε από τρεις επιπλέον εμπειρίες: τη μετεμφυλιακή ιδεολογική επιρροή της Αριστεράς, τις τριβές με τη Δύση λόγω Κυπριακού και τον δυτικό προσανατολισμό της στρατιωτικής δικτατορίας.

Η ανέμελη ευημερία, με την οποία ταυτίστηκε ο «εξευρωπαϊσμός», ενίσχυσε την εθνική αυτοπεποίθηση κατευθύνοντας προσωρινά τη διάθεση αμφισβήτησης της Δύσης. Τη θύμιζαν μόνον τελετουργικές πορείες προς την αμερικανική πρεσβεία στις επετείους εξεγερσης του Πολυτεχνείου ή κρίσεις με γείτονες, όπως στα Ιμια (1996) ή στο Μακεδονικό (1992-93). Η μνήμη των κυττάρων επανήλθε, όμως, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Οι «ξένοι» θεωρήθηκαν έμμεσα υπαίτιοι για το ξέσπασμα της κρίσης και άμεσα υπεύθυνοι για την τιμωρία των Ελλήνων μέσω των «μνημονίων». Η Γερμανία, λόγω της καθοριστικής θέσης της στην Ευρωζώνη, υποκατέστησε τις ΗΠΑ ως κύριος στόχος του αντιδυτικού ρεύματος. Εκμεταλλεύομενη τη συγκυρία, δεν άργησε να κτυπήσει και η τρομοκρατία «νέας γενιάς» είτε με ένοπλες επιθέσεις (π.χ. οικία Γερμανού πρέσβη το

πόδια τους στο παρελθόν με την αρωγή των ξένων.

Οι συστάσεις των προγραμμάτων διάσωσης οδήγησαν επιδερμικά σε αυτή την κατεύθυνση. Ισως την αποτελεσματικότερη πίεση άσκησε η μετανάστευση εκατοντάδων χιλιάδων νέων επιστημόνων για εύρεση εργασίας σε δυτικές χώρες. Υπό μία έννοια, το ενδιαφέρον πολλών Ελλήνων για τις πρακτικές των «ξένων» αποτελεί απόπειρα εξοικείωσης με την ζωή που θα ήθελαν τα παιδιά τους για να γυρίσουν πίσω. Σε αυτές τις συνθήκες, πολλαπλασιάστηκαν οι δράσεις διεθνών οργανισμών και των ξένων διπλωματικών αντιπροσωπειών στην Ελλάδα.

Υστερα από δέκα χρόνια κρίσης, οι πρωτοβουλίες πολλών ξένων πρεσβειών υποδεικνύουν, παρά τα συχνά ανταγωνιστικά τους συμφέροντα, σύγκλιση απόψεων ως προς τους τομείς όπου χρειάζονται δραματικές βελτιώσεις για να ξεκινήσει βιώσιμη ανάπτυξη δυτικών προδιαγραφών. Τα περισσότερα προγράμματα αφορούν το λεγόμενο πολιτικό και ηθικό υπόβαθρο της οικονομικής κρίσης: τον φόβο της αποτυχίας του «επιχειρείν», την υποτίμηση της χειρωνακτικής εργασίας, τον επαγγελματικό αποπροσανατολισμό των νέων, την αποθάρρυνση της γυναικείας καριέρας, τον διαχωρισμό εκπαίδευσης-αγοράς εργασίας, την καταπίεση της αριστείας. Σαν αντίδοτο, παρέχονται εκπαίδευση, επαγγελματικές ευκαιρίες και διεθνές δίκτυο γνωριμιών για την ανανέωση της γυναικείας επιχειρηματικότητας και πολιτικής συμμετοχής (ΗΠΑ), την ενίσχυση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και της πρωτογενούς παραγωγής (Γερμανία, Αυστρία), τη σύνδεση της ανώτατης εκπαίδευσης με την επαγγελματική καινοτομία (Νορβηγία), την προώθηση περιβαλλοντικών πολιτικών (Δανία, Αυστρία) κ.ά. Κοινός παρονομαστής είναι το ανθρώπινο δυναμικό. Τέτοια προγράμματα δίνουν στις νεότερες γενιές, ευκαιρίες που δεν προσφέρει η Ελλάδα. Αποτελούν επενδύσεις για τις χώρες-χορηγούς, αλλά προπάντων για την ελληνική πολιτεία αν αποφασίσει να τις αξιοποιήσει.

Τα αποτελέσματα τέτοιων συνεισφορών χρειάζονται χρόνο για να φανούν. Σίγουρα δεν μπορούν να υποκαταστήσουν τις μεγάλες πολιτικές μεταρρυθμίσεις. Προσφέρουν, όμως, ένα μέτρο «δυτικότητας». Επειδή κάθε πρόσδος ξεκινά από τη σύγκριση, υποβάλλουν επίσης σε όσους δουν τη διαφορά την απαίτηση να τη διεκδικήσουν και από τις ελληνικές ηγεσίες. Εξάλλου, η Δύση ακολουθεί τον κανόνα ότι η ανθεκτικότερη μορφή επιρροής είναι το παράδειγμα. Κι αυτή δύσκολα ταυριάζει στους παραδοσιακούς εγχώριους αφορισμούς περί «ξένης παρέμβασης».

Η Κωνσταντίνα Ε. Μπότσιοι είναι αναπληρώτρια καθηγήτρια Σύγχρονης Ιστορίας και Διεθνούς Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Ο διάσημος αμερικανός ηθοποιός Κερκ Ντάγκλας μοιράζει δώρα σε παιδιά της ελληνικής υπαίθρου. Το σπαρτίσθεμ της εποχής επιστρατεύτηκε, γιατί και σε πρακτικό επίπεδο έπρεπε να κερδηθούν οι εντυπώσεις...

2013, πρεσβεία του Ισραήλ το 2014, της Γαλλίας το 2016) είτε με βανδαλισμούς (π.χ. πρεσβεία των ΗΠΑ το 2019).

Ωστόσο, η αμφιθυμία έχει δύο όψεις. Η κρίση επιβεβαίωσε την επιθυμία των Ελλήνων να αποτελούν οργανικό μέρος της Δύσης. Η εύκολη αντιστροφή του αποτελέσματος του δημοψηφίσματος του 2015 και η δυτικόφιλη στροφή του ΣΥΡΙΖΑ διέλυσαν και την τελευταία αμφιβολία. Σε αυτό το πλαίσιο, ενεργοποιήθηκε το ενδιαφέρον για το πώς πετυχαίνουν οι ξένοι. Επίσης, ζωντάνεψε η περιέργεια για το πώς οι Έλληνες κατάφεραν να σταθούν στα